

# Pareltsjes

infoblad van het Foto- en Documentatiecentrum Rossum  
(onder auspiciën van de Dorpsraad van Rossum)  
pareltsjesrossum@gmail.com

nummer 19, november 2022

---

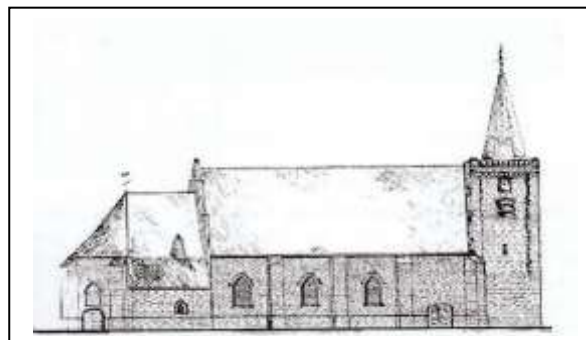
## De verbouwing van de Nederlands Hervormde kerk in 1860



De toren van de Protestantse kerk in Rossum gelegen aan de Maasdijk is sinds de Franse tijd eigendom van de burgerlijke overheid, zoals alle kerktorens in ons land. Napoleon voerde deze maatregel op 28 oktober 1811 per decreet in. De burgerlijke gemeente is dus verantwoordelijk voor de staat van de toren en het onderhoud. In augustus van dit jaar kon men de toren in de steigers zien staan. De dakbedekking met leisteen moest vervangen of gerepareerd worden. Natuurlijk gaat dit gepaard met een inspectie van de spanten van de toren. In 1963 is de toren voor het laatst gerestaureerd. Toen is die in oude staat terug gebracht, de staat waarin we de toren nu kennen. Uiteraard is het schip van de kerk eigendom van de protestantse gemeente, evenals de grond er om heen. Het schip dateert van 1860, zoals een plaquette in de muur aangeeft. In die tijd is de kerk verbouwd, wat mede een vergroting van het kerkgebouw inhield.

Van de kerk die er voor de verbouwing van 1860

stond heeft Broer Cretier, de overleden amateur historicus uit Rossum, destijds een pentekening gemaakt. Hij meende op grond van studie dat de kerk er zo moet hebben uitgezien. Gegevens daarover zijn wellicht nog in het archief in Tiel te vinden. Wij zullen op deze kwestie nog terug te komen als we uit archieven meer informatie hebben afgeleid over de verbouwing van de kerk in 1860. We tonen hier de fraaie pentekening van Broer Cretier van de kerk van voor 1860.



Het schip van de kerk is bij de verbouwing van 1860 verlengd. In vergelijking met de oude



situatie leek er tegen het schip een gedeelte aangebouwd, mogelijk een restant van een nog ouder kerkgebouw. De verbouwing vond plaats onder leiding van Dirk Jan Itz (1827-1877), op dat

moment stadsarchitect van Zutphen. Deze was geboren in Den Bosch en trouwde in 1861 te Zaltbommel met Hillegonda van Anrooij. Itz kwam dus uit deze streek, wat zou kunnen verklaren dat hij in Rossum een bekende was en daarom werd gevraagd om de verbouwing te ontwerpen. Itz overleed overigens op jonge leeftijd. Hij werd slechts 49 jaar.

We vragen ons af om welke redenen de kerk in 1860 verbouwd is. Mogelijk maakte een toename van het aantal kerkgangers de vergroting van de kerk gewenst. Het kan ook zijn dat het schip van de kerk in uitermate slechte staat verkeerde. Dan zou dat ook een reden geweest kunnen zijn voor een ingrijpende verbouwing. Zeker is echter dat er geld voor deze ingrijpende verbouwing was. Leden van de kerkgemeente zullen aan de kosten hebben bijgedragen. Dit valt onder meer af te leiden uit de plaquette aan de

andere kant van de toren, naast de ingang. Daar staan de kerkvoogden vermeld. Dat zijn er drie: Dirk van Avezaath van der Kaaij, Julius de Krijger en Hillebrand van der Poll. Zij zijn de 'rentmeesters' van de kerk, verantwoordelijk voor het beheer van de kerkelijke eigendommen. Het waren zonder twijfel leden van de gegoede klasse in Rossum. Dirk van Avezaath van der Kaaij was een herenboer, wonend in de Burchtstraat in een huis dat hij liet bouwen er tegenwoordig nog staat. Hij is telg van een familie van burgemeesters van Rossum en Hurwenen en van bestuurders van de Polder. De andere twee behoorden eveneens tot de invloedrijke top van burgers in het dorp. Zij oefenden in die tijd de functie van raadslid en wethouder uit. Hillebrand van der Poll werd in de akten 'landbouwer' genoemd. Burgemeester was in die tijd James Enslie.

De verbouwde kerk kwam overigens goed te pas bij de overstromingsramp die de Bommelerwaard in 1861 trof. Het water stond toen tot meer dan kniehoogte in het dorp. Er werden - net als in Hurwenen - planken over de kerkbanken gelegd, om zo een verhoogde vloer te krijgen waardoor inwoners van Rossum die door het hoge water uit hun huizen waren verjaagd, droge voeten konden houden. We komen op deze ramp nog uitgebreid terug.

---

## Ons dorp moet mooier worden

In 1963 verscheen er een artikel in de krant over een actie in de gemeente Rossum. Er staat: 'In het kader van de actie 'Ons dorp moet mooier worden' is enige tijd geleden gevraagd aan diverse instanties en personen opgave te doen van hetgeen naar hun mening voor verfraaiing in aanmerking komt. Aan de hand van deze opgaven is nu een lijst samengesteld waarin deze punten zijn samengevat. De door de commissie gekonstateerde punten zijn, per 1 juni 1963:

de onverzorgde bermen in de gemeente; de muziektent die zelf verwaarloosd is en waaraan geen moeite zou zijn gedaan om met bloem of plant een en ander op te sieren; kruispunt Slotselaan; tegenover muziektent is op het stukje grond het hek stuk en verder slecht verzorgd; het Groene Kruis gebouw heeft een volkomen onverzorgde tuin; het aanplakbord van de gemeente is slordig door half afgescheurde plakaten; tegenover de Schoolstraat is een

schandalige schuur (deze is inmiddels door de eigenaar afgebroken, waardoor aldaar een grote verbetering optrad; het terrein om de kerk is zeer verwaarloosd. Hiermee zal wel de Ned. Herv. Kerk worden bedoeld.

Voor Rossum is de lijst: vlaggestok bij bejaardenwoningen; dorps huis en kleuterschool bouwen en oud geval slopen; muziektent en plantsoen daaromheen en plantsoen nabij Verharen opknappen; struiken op de hoek Burchtstraat-Maarten van Rossumstraat uit verkeersoogpunt verwijderen; tuinen woningen Burg. van Randwijckstraat 16, 18, 20 en 22 alsmede die van de heer I. de Vries en de Ned. Herv. Pastorie opknappen. In het algemeen willen de inwoners de in- en uitritten van particuliere woningen egaliseren en de uitwijkplaatsen op smalle wegen en bermen heel houden. Over deze punten en over eventueel nog in te dienen punten zal men op 23 januari a.s. op het gemeentehuis vergaderen.'

n.b. In 1963 bestaat de gemeente uit de twee kernen: Rossum en Hurwenen. Voor Hurwenen werden ook verbeterpunten opgesteld.